

POSTANOWIENIE

Dnia 15 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Dziergawka

w sprawie **M. D.**

podejrzanego o czyn z art. 190 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 15 kwietnia 2025 r.,

na posiedzeniu bez udziału stron,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść

od postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt VII Kzw 429/17,

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Sosnowcu

z dnia 21 września 2017 r., sygn. akt III K 300/14

postanowił

uchylić zaskarżone postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt VII Kzw 429/17 oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Sosnowcu z dnia 21 września 2017 r., sygn. akt III K 300/14 i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Sosnowcu do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Sosnowcu postanowieniem z dnia 23 września 2015 r., w sprawie o sygn. akt III K 300/14, na podstawie art. 324 § 2 k.p.k., nie uwzględnił

wniosku Prokuratury Rejonowej Sosnowiec-Południe w Sosnowcu w przedmiocie umorzenia postępowania karnego przeciwko M. D. , podejrzanemu o czyn z art. 190 § 1 k.k. i zastosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w odpowiednim szpitalu psychiatrycznym i przekazał sprawę prokuratorowi do dalszego prowadzenia.

Sąd Okręgowy w Katowicach, po rozpoznaniu zażalenia prokuratora, postanowieniem z dnia 9 grudnia 2015 r., w sprawie o sygn. akt VII Kz 298/15, na podstawie art. 437 k.p.k., art. 354a § 2 k.p.k. i art. 93a pkt 2 k.k. w zw. z art. 93f § 1 k.k. zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że umorzył postępowanie karne wobec M. D. o przestępstwo z art. 190 § 1 k.k., polegające na tym, że w dniu 21 maja 2015 r., będąc pacjentem Szpitala Miejskiego na Oddziale Psychiatrycznym w S. przy ul. Z., groził słownie i mimiką twarzy uszkodzeniem ciała pielęgniarce M. Z. , przy czym groźby te wzbudziły w poczuciu pokrzywdzonej uzasadnioną obawę, że zostaną spełnione, mając wyłączoną zdolność rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem w rozumieniu art. 31 § 1 k.k. oraz zastosował wobec M. D. środek zabezpieczający w postaci terapii i zobowiązał podejrzanego do poddania się terapii polegającej na comiesięcznym stawiennictwie w Poradni Zdrowia Psychicznego przy Szpitalu Miejskim S. (k. 340-344).

W toku postępowania wykonawczego, po uzyskaniu opinii o aktualnym stanie zdrowia psychicznego M. D. z dnia 1 czerwca 2017 r., sporządzonej przez dwóch biegłych psychiatrów, uzupełnionej opinią ustną w dniu 5 lipca 2017 r. (k. 422-426, k. 435-436) oraz ustnej opinii biegłego z zakresu psychologii z dnia 21 września 2017 r. (k. 455-456), Sąd Rejonowy w Sosnowcu postanowieniem z dnia 21 września 2017 roku, w sprawie o sygn. akt III K 300/14, zmienił stosowany wobec M. D. środek zabezpieczający poprzez umieszczenie go w zakładzie psychiatrycznym, o podstawowym stopniu zabezpieczenia (k. 457-458).

Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 6 grudnia 2017 r., w sprawie o sygn. akt VII Kzw 429/17, po rozpoznaniu wniesionego zażalenia obrońcy podejrzanego, utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie (k. 492-494).

Kasację od powyższego postanowienia wniósł na korzyść Prokurator Generalny, zaskarżonemu postanowieniu zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego i

materialnego, a mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. w zw. z art. 459 § 2 k.p.k. oraz art. 92 k.p.k. i art. 93g § 1 k.k., 93b § 1 zd. drugie k.k. oraz art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k., polegające na zaniechaniu rozpoznania sprawy niezależnie od zarzutu podniesionego w środku odwoławczym wniesionym przez obrońcę z urzędu podejrzanego M. D. na jego korzyść, kwestionującego de facto ustalenia faktyczne w zakresie istnienia podstaw do orzeczenia w stosunku do tego podejrzanego środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w kontekście braku wysokiego prawdopodobieństwa popełnienia ponownie przez podejrzanego - w związku ze stwierdzoną chorobą psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej - czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości i utrzymanie w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Sosnowcu z dnia 21 września 2017 r. o zmianie stosowanego wobec M. D. , mocą postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 9 grudnia 2015 r., sygn. akt VII Kz 298/15, środka zabezpieczającego w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych, polegającej na comiesięcznym stawiennictwie w wyznaczonym podmiocie leczniczym (poradni Zdrowia Psychicznego przy Szpitalu Miejskim w S.), o którym mowa w art. 93f § 1 k.k. i orzeczeniu w to miejsce środka zabezpieczającego określonego w art. 93g § 1 k.k. w postaci umieszczenia podejrzanego w szpitalu psychiatrycznym w sytuacji, gdy prawidłowo przeprowadzona kontrola odwoławcza winna była doprowadzić sąd *ad quem* do ustalenia, że w toku postępowania wykonawczego nie jest możliwe orzeczenie po raz pierwszy środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, albowiem orzeczenie takiego środka może nastąpić jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w rozstrzygnięciu merytorycznie kończącym postępowanie, tj. wyroku skazującym sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i § 3 k.k. lub w orzeczeniu umarzającym postępowanie wobec niepoczytalności sprawcy, natomiast zmiana orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym, możliwa jest jedynie w granicach środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., co w konsekwencji doprowadziło do stosowania wobec M. D. - bez podstawy prawnej - środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia sądu odwoławczego, jak i utrzymanego nim w mocy postanowienia sądu I instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Sosnowcu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej rozpoznania na posiedzeniu jednoosobowym w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 534 § 1 k.p.k.

Trafnie zauważa skarżący, że środek zabezpieczający przewidziany w art. 93a § 1 pkt 4 k.p.k. w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, może być orzeczony wyłącznie, gdy ustawa tak stanowi, co wynika z treści art. 93b § 5 k.k. Może być on orzeczony wobec sprawcy, co do którego umorzono postępowanie o czyn zabroniony popełniony w stanie niepoczytalności określonej w art. 31 § 1 k.k. (art. 93c pkt 1 k.k.) oraz w razie skazania sprawcy w sytuacjach określonych w pkt 2-5 art. 93c k.k. Natomiast zgodnie z treścią art. 93b § 1 k.k. środek taki można orzec jedynie, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. W stosunku do sprawcy niepoczytalnego ustawodawca rozwinął tę przesłankę w art. 93g k.k., dodając, że musi istnieć wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. W myśl art. 93d § 1 k.k. czasu stosowania środka zabezpieczającego nie określa się z góry, a zgodnie z § 6 tego przepisu, jeżeli zachowanie sprawcy po uchyleniu środka zabezpieczającego wskazuje, że zachodzi konieczność stosowania środków zabezpieczających, sąd, nie później niż w ciągu 3 lat od uchylenia środka, może ponownie orzec ten sam środek zabezpieczający lub inny środek, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Z treści powyższych przepisów wynika jednoznacznie, że możliwym jest na etapie postępowania wykonawczego orzekanie ponownie oraz po raz pierwszy środków w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu, terapii oraz terapii uzależnień, natomiast nie jest możliwe orzeczenie na tym etapie pobytu w zakładzie psychiatrycznym, jeżeli środek w tej postaci nie został orzeczony w wyroku umarzającym postępowanie wobec niepoczytalności sprawcy określonego w art. 31 § 1 k.k., bądź w wyroku skazującym wydanym wobec sprawcy

określonego w art. 93c pkt 2-5 k.k. (zob. postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2024 r., V KK 516/22).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego, jak i w piśmiennictwie prawniczym, ugruntowany został pogląd, iż zmiana środka zabezpieczającego w toku postępowania wykonawczego może dotyczyć wyłącznie środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Natomiast w postępowaniu tym nie jest możliwe orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93a § 1 pkt 4 k.k.), jeżeli nie był on uprzednio orzeczony w postępowaniu jurysdykcyjnym (argument z art. 199a § 1 k.k.w. w zw. z art. 93d § 6 k.k. w zw. z art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k.).

Analiza przepisów art. 93g k.k. i art. 93d k.k. pozwala na stwierdzenie, że orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym następuje wyłącznie przy wydawaniu orzeczenia przez sąd *meriti*, a zatem na etapie wyrokowania, natomiast o pozostałych środkach zabezpieczających wymienionych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. sąd może orzec również na etapie postępowania wykonawczego. Dotyczy to również sytuacji, gdy zachodzi potrzeba zmiany orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego lub sposobu jego wykonywania, jeżeli poprzednio orzeczony środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonywanie nie jest możliwe, przy czym, jak zastrzega ustawodawca w art. 93d § 6 k.k., po uchyleniu środka zabezpieczającego, gdy zachodzi konieczność ponownego stosowania środków zabezpieczających, sąd może ponownie orzec ten sam środek zabezpieczający lub inny środek, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. (zob. postanowienia SN z dnia 11 czerwca 2021 r., IV KK 227/21, postanowienia SN z dnia 7 września 2021 r., IV KK 398/21; postanowienia SN z dnia 14 maja 2021 r., III KK 104/21; postanowienie SN z dnia 17 lipca 2024 r., I KK 180/24; postanowienie SN z dnia 7 listopada 2024 r., V KK 196/24; postanowienie SN z dnia 8 stycznia 2025 r., V KK 536/24).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, uznać należy, że Sąd Okręgowy w Katowicach, utrzymując w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Sosnowcu o zmianie środka zabezpieczającego wobec M. D. i zastosowaniu, w miejsce środka zabezpieczającego w postaci terapii, środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w odpowiednim szpitalu

psychiatrycznym, dopuścił się rażącej obrazy art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. w zw. z art. 459 § 2 k.p.k. oraz art. 92 k.p.k. i art. 93g § 1 k.k., 93b § 1 zd. drugie k.k. oraz art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k. W wyniku bowiem tej zmiany orzeczono o zastosowaniu izolacyjnego środka zabezpieczającego po raz pierwszy na etapie postępowania wykonawczego, a zatem bez podstawy prawnej, w świetle obowiązujących przepisów. Uchybienie sądu było zatem rażące i miało istotny wpływ na treść wydanego postanowienia.

Sąd Okręgowy w Katowicach, rozpoznając zażalenie obrońcy, nie dostrzegł braku podstaw normatywnych do zastosowania izolacyjnego środka zabezpieczającego, a tym samym rażąco naruszył obowiązki wynikające z art. 433 § 1 k.p.k. i art. 440 k.p.k., co w konsekwencji doprowadziło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego, w rozumieniu art. 440 k.p.k. orzeczenia, którego realnym skutkiem jest niezasadne stosowanie wobec podejrzanego M. D. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Konieczne stało się zatem uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach jak i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Sosnowcu i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, który mając na uwadze powyższe zapatrywania prawne winien ponownie rozstrzygnąć kwestię stosowania wobec M. D. środka zabezpieczającego.

Z tych względów orzeczono jak w postanowieniu.

[J.J.]

[a.ł.]